

Slunce prý vstoupilo do souhvězdí Berana

Kupte si měsíční kameny! nabádají nás klenotníci. Ty kameny přirozeně nejsou z Měsíce, takové, i když už na Zemi jsou, vám nikdy nikdo neprodá. Tedy se zeptejte klenotníka, co že je to za kameny. Nejspíš dostanete odpověď, že každý člověk podle toho, v kterém měsíci se narodil, má také svůj šťastný kámen. Budete-li mít štěstí na trochu přesnější informace, dozvíte se, že ty kameny jsou určovány podle toho, v jakém souhvězdí se nacházelo Slunce, když jste se narodili. A že ty doby nesouhlasí s počátky a konci kalendářních měsíců.

Anebo si u klenotníka kupte přívěsky. Na nich máte souhvězdí pěkně figurálně vyvedena. Každý tady máte své souhvězdí. Řada začíná Beranem, pokračuje Býk, Blíženci, Rak, Lev, Panna, Váhy, Štír, Střelec, Kozorožec, Vodnář a Ryby. Tuto řadu by měl po paměti umět odříkat každý astronom. Možná, že dnes už to ledaskterý neumí. Ale ve středověku ji musel umět odříkat latinsky každý, kdo prošel základním latinským vzděláním. Již ve 4. století n. l. sestavil římský básník Ausonius tuto řadu do latinského dvojverší, aby podbízářivý rytmus veršů napomáhal paměti:

*Sunt aries, taurus, gemini, cancer, leo, virgo,
libraque, scorpius, arcitenens, caper, amphora, pisces.*

Fakticky je však tato tradice ještě mnohem a mnohem starší a vede do dávného Egypta, hluboko před počátek našeho letopočtu.

Ale především musíme být přesní a nesmíme setrvat v omylu. Nejde totiž v této souvislosti o souhvězdí, ale o takzvaná znamení. Znamení zvířetníku čili znamení ekliptiky. Je to správně takto: Slunce se během roku zdánlivě pohybuje mezi hvězdami na obloze po dráze, kterou přísně dodržuje. Je to takzvaná ekliptika. Říká se jí tak proto, že pouze tehdy, je-li měsíční úplňk či měsíční nov poblíž této dráhy, nastává zatmění. Je-li Měsíc v úplňku, bude to zatmění Měsíce, je-li v novu, bude to zatmění Slunce. Zatmění se latinsky nazývá *eclipsis*, a proto se tato zdánlivá roční

dráha Slunce jmenuje ekliptika. Již v nejstarších dobách lidé věděli, kudy na obloze prochází ekliptika mezi hvězdami, i když to vůbec nebylo snadné určit. Proč? Protože nikdy přece není vidět současně Slunce a hvězdy. Ve dne jsou hvězdy Sluncem přezářeny. Přísně vzato, dosud nevíme, jak vlastně nejstarší hvězdáři dokázali tak přesně určit, kudy ekliptika prochází.

Slunce projde celou ekliptikou za rok, tedy zhruba za 365 dní. To je také jeden z důvodů, proč se kruh od pradávna dělí právě na 360 stupňů. Číslo 360 se dá velmi dobře beze zbytku dělit řadou čísel, na druhou stranu pak Slunce ujde po ekliptice za den téměř právě jeden stupeň. Protože rok má dvanáct měsíců, ujde tedy za jeden měsíc právě tak asi 30 stupňů. Proto už dávno byla celá ekliptika pomyslně rozdělena na dvanáct stejných dílů po třiceti stupních. Každý takový dvanáctý díl ekliptiky se jmenuje znamení a každý dostal

Tradice zvířetníku vede až do dávného Egypta ...

jméno podle souhvězdí, které do něj spadalo či mu bylo nablízku.

Ekliptika dvakrát protíná světový rovník. Při jarní rovnodennosti je Slunce právě v tom průsečíku ekliptiky s rovníkem, kterému říkáme jarní bod. Tehdy začíná astronomické jaro, jeho počátek je pravidelně kolem 21. března. Odtud Slunce stoupá po ekliptice na sever nad rovník, nejvýš je právě tehdy, když projde třemi znameními. Vstupuje tak do bodu letního slunovratu, odtud pak klesá k podzimní rovnodennosti a přejde na jižní polokouli, aby o zimním slunovratu dosáhlo té pro nás nejhlubší pozice.

V době, kdy se prvopočáteční astronomie ustálila do podoby, kterou pak pozdější věda přebírala, tedy asi před více než dvěma tisíci lety, spadalo do prvního jarního znamení právě souhvězdí Berana, do druhého souhvězdí Býka a tak dále podle pořadí, které již známe. Podle těchto souhvězdí dostala jednotlivá znamení, tedy jednotlivé třicetistupňové úseky ekliptiky, svá jména, která dodržíme dodnes.

Jenomže ve vesmíru se všechno neustále pohybuje. Jarní bod, tedy průsečík ekliptiky s rovníkem, nesetrvává na témže místě ekliptiky, ale pozvolna se posouvá proti pořadí uvedených souhvězdí, tedy od východu na západ. Celou ekliptikou takto jarní bod projde za téměř 26 000 let. Je to velmi pomalý pohyb, ale stačil k tomu, aby od doby pojmenování znamení se všechna znamení proti svým původním souhvězdím posunula o jedno. Jarní bod teď již není v souhvězdí Berana, ale v souhvězdí Ryb. Přesto dodnes zachováváme staré názvy znamení a zachovává je také i soudobá astrologie. Takže vzdor tomu, že dnes poslední z dvanácti znamení, Ryby, leží ze dvou třetin v souhvězdí Vodnáře, a první jarní znamení, Beran, zase skoro celé v souhvězdí Ryb, říkáme tomu dvanáctému, poslednímu zimnímu znamení stále Ryby a prvnímu jarnímu stále Beran.

Tato spleť situace způsobuje, že si většina lidí neustále znamení a souhvězdí plete, anebo spíš, protože souhvězdí jsou známější, místo znamení si představuje souhvězdí. A také to tak často řekne. Stává se, že kolem prvního jarního dne i v denním

tisku někdy najdete zprávu, že toho 21. března Slunce vstoupilo či vstoupí do souhvězdí Berana. Je to však chyba. Správně vstupuje do znamení Berana. V moderní době astronomové rozparcelovali zcela jednoznačně celé hvězdné nebe na jednotlivá souhvězdí. A na území takto vymezeného souhvězdí Berana Slunce vstoupí v dnešní době vždy až kolem 18. dubna. A co se dokonce při té parcelaci nebe nestalo: těch souhvězdí, kterými prochází linie ekliptiky, je teď místo dvanácti třináct. Mezi souhvězdí Štíra a Střelce se vmáčklo souhvězdí Hadonoše. Zkuste jen chtít po klenotníkovi přívěsek s Hadonošem! Bude velmi udiven. A přece všichni zrození mezi 30. listopadem a 18. prosincem měli Slunce v souhvězdí Hadonoše.

Takže nosíte-li skutečně oprávněně na krku přívěsek třeba se Lvem, měli jste se narodit mezi 23. červencem a 23. srpnem. Tehdy bylo Slunce ve znamení Lva, ač převážnou část té doby Slunce bylo v souhvězdí Raka a teprve kolem 11. srpna skutečně vstoupilo do souhvězdí Lva. A dokonce těm, kteří jsou zrozeni ve znamení Štíra, tedy mezi 24. říjnem a 23. listopadem, vejde Slunce do souhvězdí Štíra, tak jak je dnes ohraničeno, sotva na poslední dva dny celého období. A tak podobně.

Budete tedy asi chtít nakonec vědět, kdy Slunce skutečně pobývá v jednotlivých znameních. Je to zpravidla takto:

do Berana vstupuje 21. března
do Býka 21. dubna
do Blíženců 21. května
do Raka 21. června
do Lva 23. července
do Panny 23. srpna
do Vah 23. září
do Štíra 23. října
do Střelce 22. listopadu
do Kozoroha 22. prosince
do Vodnáře 20. ledna
a do Ryb 18. února.

V jednotlivých rocích se však mohou vstupy přesunout do sousedních dat, tak např. sám vstup Slunce do Berana a počátek astronomického jara na 20. březen. Chcete-li mít jistotu, poraďte se s Hvězdářskou ročenkou! zh